

ВІСНИК ЦЕНТРУ

Конкуренція здатна подолати кризу в сільському господарстві та енергетиці

Сільське господарство та енергетика мають надзвичайно важливе значення для розвитку української економіки, оскільки є її основою. Тому кризовий стан цих двох галузей загрожує економічному зростанню. Головні проблеми аграрного та енергетичного секторів полягають у відсутності конкуренції та великій мірі державного втручання. Учасники семінару, проведеного в межах проекту "Майбутнє України: план для Президента", мали на меті досягти взаєморозуміння щодо стратегії сприяння конкуренції в сільському господарстві та енергетиці України

Головними цілями державної політики щодо електроенергетичного сектору є забезпечення потреб кожного споживача в електроенергії, за яку буде сплачено грошима, а також сприяння конкуренції задля зменшення цін на електроенергію. Сільське господарство — важливе джерело добробуту громадян, отже, державна політика щодо сектору має бути спрямована на максимальне використання його потенціалу.

Проте нинішня державна політика перешкоджає досягненню висунутих завдань. Держава впливає на ціноутворення, диктує напрямки поставок і зв'язків між виробниками та споживачами, виступає головним чинником неплатежів і стримує розвиток конкуренції.

Наслідки державного втручання виявляються в гальмуванні розвитку ринків, низькій ефективності та рентабельності виробництва, викривленні цін, слабкій конкуренції. Така політика призводить до нестабільності забезпечення електроенергією платоспроможних підприємств та громадян, а також стимулює посилення адміністративних заходів у сільському господарстві.

Учасники семінару виділили в згаданих секторах низку проблем, найгострішими з яких назвали такі:

— в електроенергетиці:

- відсутність фінансової відповідальності споживачів за несплату за використану електроенергію;
- неповне реформування відносин власності в електроенергетиці;
- відсутність конкуренції генерувальних компаній, оскільки їхні контрольні пакети належать Міністерству енергетики;
- наявність великої кількості пільг (65 категорій споживачів);

- підпорядкованість Національної комісії з регулювання електроенергетики урядові;
- проблеми в тарифуванні для різних груп генерувальних компаній;
- недосконалість законодавства;
- незадовільна система обліку електроенергії (не можна визначити втрат і не можна усунути причин їх виникнення);
- в сільському господарстві:
- нечітко окреслена роль держави у створенні умов для розвитку сектору;
- невизначеність функцій органів державної влади щодо сільського господарства в процесі переходу від командної до ринкової системи управління;
- обмежений доступ до ресурсів, що підлягають розподілові на ринкових засадах, монополія на постачання ресурсів і збут продукції;

Одним з пріоритетів економічних реформ є сприяння конкуренції. Створення умов для розгортання конкуренції і зменшення державного втручання в сільське господарство та електроенергетику сприятиме розвитку приватної ініціативи в цих галузях і формуванню належних стимулів для підприємств.

Учасники семінару запропонували такі заходи, що зумовлять розгортання конкуренції в згаданих секторах економіки:

— в електроенергетиці:

- створити єдине Міністерство енергетики, що виконуватиме політичні, а не господарські функції;
- прискорити приватизацію розподільчих компаній;
- забезпечити незалежний статус органу регулювання в електроенергетиці;

Події минулого тижня

Яка пенсійна система потрібна Україні?

16 листопада в Центрі відбувся макроекономічний семінар, учасники якого обговорювали питання пенсійної реформи в Україні. Економіст Центру Вікторія Якубович доповіла, що реформа може відбуватися за трьома напрямками:

- вдосконалення солідарної системи;
- запровадження системи обов'язкових нагромаджувальних рахунків;
- запровадження добровільних нагромаджувальних рахунків.

Вдосконалення солідарної системи передбачає заохочення громадян виходити на пенсію пізніше, ніж зараз; визначення розміру пенсії на підставі середнього заробітку за весь період трудової діяльності; поступове скасування пільгових пенсій.

На противагу солідарній системі, за якої пенсію нараховують з поточних надходжень, нагромаджувальна система означає, що пенсію виплачують з фонду, який створюють протягом кількох років завдяки внескам громадян. Серед макроекономічних передумов створення нагромаджувальних рахунків насамперед треба назвати зростання реального ВВП та реальної заробітної платні, помірні темпи інфляції та стабільний обмінний курс. Фінансовими передумовами запровадження нагромаджувальної системи є готовність банківської системи та страхових компаній, а також належний рівень розвитку фондового ринку.

На думку п. Якубович, таких передумов в Україні ще не створено. Тому оптимальним розв'язком проблеми видається розумне поєднання всіх напрямків пенсійної реформи.

Пріоритети економічної політики.

19 листопада в межах проекту "Майбутнє України: план для Президента" відбувся Круглий стіл за результатами п'яти семінарів, присвячених ключовим проблемам економічної політики (див. **вісник центру**, числа 41-43). Було обговорено пріоритети економічної політики, заходи, які мають бути вжиті відповідно до визначених пріоритетів, та їх послідовність.

- вивести підприємство "Енергоринок" з адміністративного підпорядкування Міненерго;
- створити незалежного оператора електроенергетичної системи;
- сформувати цілісну законодавчу базу;
- на законодавчому рівні обмежити втручання органів державної влади в діяльність підприємств паливно-енергетичного комплексу;
- скасувати пільги окремим категоріям споживачів і збільшити адресність дотацій громадянам;
- посилити відповідальність боржників

- через застосування процедур банкрутства; — в сільському господарстві:
- створити ринкове середовище в секторі, зокрема завдяки інституту приватної власності на землю;
  - сформувати цілісну законодавчу базу щодо діяльності в сільському господарстві;
  - посилити функції Міністерства сільського господарства щодо розробки політики, скасувавши його господарські функції;
  - сприяти сільськогосподарській кооперації, створенню інтегрованих об'єднань з виробництва та переробки продукції, кредитних

- сільськогосподарських спілок;
- покращити інформаційне забезпечення рішень на рівні сільськогосподарських підприємств. ■
- Семінар "Політика сприяння конкуренції в сільському господарстві та енергетиці", Міжнародний центр перспективних досліджень, 17 листопада 1999 року. В роботі семінару взяли участь 71 експерт (серед них 6 регіональних експертів): 17 урядовців, 28 представників неурядових організацій, 11 іноземних експертів, 9 представників преси.*

Наглядова рада обговорила стратегію розвитку Центру

19 листопада відбулося засідання Наглядової ради Міжнародного центру перспективних досліджень

Дирекція Міжнародного центру перспективних досліджень подала на розгляд Ради стратегію подальшої діяльності Центру як організації суспільного розвитку. Центр й надалі проводитиме дослідження державної політики та залишатиметься незалежним голосом, що публікуватиме результати власних досліджень. Ця стратегія також передбачає активну участь Центру в проектах

технічної допомоги, а також в проектах залучення громадськості до вироблення політики, що за своєю природою не можуть бути комерційними.

Більшість членів Наглядової ради підтримали таку стратегію подальшого розвитку Центру. Рада запропонувала Вірі Нанівській, яка очолювала Міжнародний центр перспективних досліджень протягом останніх трьох років, прийняти посаду директора Центра на наступний трирічний термін. ■

Ідеї Центру щодо покращання процесу розробки державної політики в Україні

Найважливішою передумовою успішного переходу до ринкової економіки є високий рівень аналітичної спроможності державних інституцій. Саме відсутність переконливого інформаційного забезпечення державних рішень стала головною причиною повільного просування реформ в Україні

Бурхливий розвиток демократії в Україні поставив виконавчу владу перед потребою репрезентувати свою політику, захищати її перед опозицією і мобілізувати широку суспільну підтримку для її втілення. Починаючи з 1991 року українські політичні діячі не отримували відповідної підготовки та порад, які були б адекватні перехідному періодові і які були їм необхідні для реформування економіки.

Досліджуючи питання політики, західні аналітики спираються на розроблену методологічну базу. Такі фахівці усвідомлюють, що аналіз політики не можливий без чіткого розуміння проблеми та цілей, яких належить досягти. Експерти також наголошують на потребі надавати вищим посадовим особам інформації про альтернативні шляхи досягнення визначених цілей, їхні переваги та недоліки.

Натомість українські міністерства та інші установи далі дотримуються старого стилю роботи, що свого часу забезпечував ефективне функціонування тоталітарної влади. За умов командно-адміністративної системи не могло бути й мови про альтернативи державної політики, адже 1917 року все було вирішено раз і назавжди. Отже, ніхто не передбачав ані наслідків цих альтернатив у короткотерміновій та довготерміновій перспективі, ані ціни, яку має заплатити суспільство в разі запровадження кожного з можливих варіантів. Радянський урядовий апарат ніколи не відповідав за підготовку та обґрунтування урядової стратегії.

Враховавши описану ситуацію, ми дійшли висновку, що в наданні технічної допомоги українському урядові належить зосереджувати зусилля на тих напрямках, що забезпечують створення такої аналітичної спроможності. Український уряд буде спроможний розробляти і впроваджувати успішну економічну та соціальну політику тільки тоді, коли матиме

навички аналізу доцільності кожного реформного заходу та налагоджені процедури широких суспільних консультацій.

На жаль, зазвичай міжнародні консультанти надають Україні допомогу у вигляді вже вироблених політичних рекомендацій. Ці експерти не пояснюють суті можливих альтернатив, оскільки побоюються, що їхні пропозиції щодо нагальних реформ виглядатимуть занадто м'якими та заплутаними і відволікатимуть українців від правильних рішень. Технічна допомога спрямована на забезпечення українського уряду вже готовими рішеннями.

Не дивно, що такий підхід не сприяв прискоренню економічних реформ в Україні. Тим часом ефективно здійснення реформ можливе лише в тому разі, якщо стратегію реформ розроблятимуть і підтримуватимуть українські фахівці.

Центр реалізував декілька проектів (у деяких з них у ролі одного з учасників), спрямованих на підвищення інституційної спроможності уряду ефективно та зважено ухвалювати політичні рішення. Додаткових сил нам надавало те завзяття, з яким представники влади відгукувалися на можливість здобути нові аналітичні навички. Зокрема, державні службовці брали активну участь у реалізації інноваційної програми технічної допомоги — "Центр досконалої політики" (ЦДП), що є структурованою навчальною програмою, зосередженою на процесі аналізу політики. Це програма технічної допомоги, розрахована саме на потреби тих інституцій, які її отримують. За допомогою міжнародних консультантів учасники програми систематично виконують індивідуальні завдання та проекти, які безпосередньо стосуються до їхніх посадових обов'язків. Саме в таких проектах знання та досвід консультантів передаються з максимальною ефективністю.

Поточна діяльність проекту зосереджена на бюджетній політиці, проте програму ЦДП можна пристосувати до будь-якої сфери державної політики. Програми ЦДП ефективно допомагають її учасникам-урядовцям виховати в собі державних службовців нового типу — аналітиків політики, а не просто адміністраторів.

"Вісник Центру" є щотижневою публікацією Міжнародного центру перспективних досліджень, що розповсюджується електронною поштою. Якщо Ви хочете бути внесеними до списку розсилання бюлетню, надішліть інформацію про себе на адресу: marketing@icps.kiev.ua. Директор публікацій Гліб Вишлінський (hlib@icps.kiev.ua) Редактор "Вісника Центру" Євгенія Єгорова (ee@icps.kiev.ua) Літературний редактор Марта Боянівська Передрук матеріалів дозволено з відома Центру.

Міжнародний центр перспективних досліджень — незалежна неприбуткова дослідницька організація, що має на меті інтелектуальну підтримку процесу прийняття політичних рішень в Україні. Центр сприяє створенню процедур змістовного діалогу між представниками законодавчої влади, виконавчої влади та громадськості. Адреса: 04070, Україна, м. Київ, вул. Волоська, 8/5 Телефон/факс: (38044) 463 63 37 Сторінка у Всесвітній павутині: <http://www.icps.kiev.ua/>